

³ Engels govori o tome kako osvajači koji su na ranijem stupnju razvoja, ali posjeduju veću vojnu silu od osvojenih, prihvaćaju dobrim dijelom kulturu osvojenih, što, naravno, ne znači da ne uspijevaju nametnuti neke vlastite društvene zakone. *Anti-Dühring*, „Naprijed“, Zagreb, str. 190.

⁴ *Lokāyata* (osvjetovnjaštovo) i *cārvaka* („izjelicek), ili sljedbenici Carvake — ovđje »« čitaj »» nazivaju su arhaičnog i dosta slabo dokumentiranog indijskog materijalizma. Vidi o tome knjigu: D. Chattopadhyaya, *Lokāyata*, Delhi, PPH, 1973⁽³⁾. *Bhakti* (odanost, »predanost«) je širi kulturni pokret čija se prva najava očitava već u tekstu Bhagavad-gite (na prelomu era), koji je bolje dokumentiran od 7. st.n.e, a uzima maha od 11. st. nadalje. U vjerskom pogledu *bhakti* znači jedan novi senzibilitet i odnos odanosti izbornome bogu koji donosi (po prvi put) spasenje. *Bhakti* je od ogromnog značaja u književnosti i uopće cijeloj kulturnoj klimi. Tantrizam i saktizam, moglo bi se reći, pripadaju u *bhakti* u širem smislu riječi, po tome što su ova ova vjersko-kulturna usmjerenja nastala na tragu nove religioznosti subverzivne prema brāhmaškoj kao i *bhakti*. Tantrizam (od *tantra*, što znači »potka« ili »knjiga«), koji se javlja u hinduističkoj i u budističkoj varijanti na sjeveru Indije, u Nepalu i u Tibetu (u Tibetu samo kao budizam), predstavlja jednu »baroknu« fazu prodora pučkih vjerovanja, magije, valorizacije tjelesnosti kroz brāhmašku ortodoksnu i asketsku teologiju. Saktizam (od *sakti*, što znači »moć«) ide još dalje u ovom pravcu, osobito u naglašavanju ženskog elementa bjeća, ženske prirode i principa (čak njihovom pretpostavljanju muškom). *Sakti* je moć boga, ona se personalizira u ženskom liku božanstva, ili njegovoj ženskoj strani, koja je primarna, koja je sama vitalnost. Otuda u tantrizmu, a osobito u saktizmu, proliferacija ženskih božanstava, obogotvorene žene kao personalizacije te moći, i izlazak na površinu materijarhalnih motiva (ženska plodnost, božica majke i božice smrti — što je isto). Ljubavni zagrljaj muškarca i žene tada postaje sredstvo postizanja izbavljenja, a tek muški i ženski princip zajedno predstavljaju cijelog čovjeka, bar u načelu. Otuda silna zanimljivost, za antropologiju, tantrizma i saktizma. Tantrizmu, saktizmu, *bhaktiju* (preko vjerskih pravaca višnuzma i Šivaizma) zajednička je heretičnost u odnosu na brāhmaško društvenu strukturu i kulturni monopol. Svoje trope pripadaju neariskom nasljeđu, dakle, subkulturni, doskora ignoriranoj. Ali, kad pogledamo izbliza, možemo sa sigurnošću reći da se ta subkulturna održala — i vrlo je vitalna — sve do danas, uz onu dominantnu kulturu kojoj se suprotstavlja.

⁵ *Patrijarhalno* društvo je ono u kojem je na snazi princip (fizički, i ne samo fizički) jačega: u porodicu vlada otac, u plemenu poglavica, itd., vlast je

uvijek delegirana preko muških članova. *Patrilinearnost* je nešto drugo, što je najčešće, ali ne i obavezno, povezano s prvim: to je sistem računanja potomstva prema ocu, po muškoj liniji. To imamo svuda gdje se očeve prezime prenosi na dijete. *Matrijarhat* bi bilo takvo društvo u kojem su na vlasti žene — kako u porodici (ali čak ni ne postoji riječ »matrijarhal«), tako i u plemenu, državi, itd. Međutim, ono u stvarnosti i u historiji nikad nije dokumentirano ni potvrđeno. Ida Magli, u svojoj knjizi *Matriarcato e potere delle donne* (Milano, Feltrinelli, 1978), to vrlo uvjerenjivo pokazuje. Žene nisu nikada i nigdje imale političku vlast, osim (vrlo rijetko) kao izuzeci. Iako nije nikad bilo matrijarhata, postojala su i postoje još uvijek neka *matriilinearna* društva, tj. takva u kojima se rodbinska veza računa po majci. I kada se govori o matrijarhatu, najviše što se može dokazati jest matrilinearnost, a te zajednice su takođe patrijarhalne. Iako je u matrilinearnim društvinama položaj žene nešto povoljniji nego u patrilinearnim, ni u njima žene nisu nikad imale političku vlast, što je nužan uvjet da bi se jedno društvo moglo nazvati patrijarhalnim. U matrilinearnim porodicama, pak, glava porodice je ženin brat, a ne njen muž.

⁶ Kastinski propisi su veoma strogi u smislu održavanja vjerske »čistote« kasta, naročito kad je riječ o hrani, fizičkim dodirima, braku, itd. Karakteristika je kaste da se u njoj jedino može biti rođen. Kasta ima nekoliko hiljada, a najveći dio ih je podijeljen u četiri glavne *varne* (doslovno, »boje«). To su brāhmaši, kṣatrije, vajšije i šudre, kao najniži među *varnami*. Ali ispod razine i samih šudrih nalaze se brojne kaste nedodirljivih, koji su, dakle, izvan samog hinduizma. Jedino su tri prve *varne* (brāhmaši, kṣatrije i vajšije) »dvaput rodene«, tj. njihovi se pripadnici smatraju potomcima indeovropskih došljaka na polotoku, i oni u svoje »vjerski čistoće« društva ne primaju ni šudre — služe i robove — premda su im praktično oni neophodni. I među pojedinim višim *varnama*, pa i među svim, čak i hijerarhijski bliskim kastama, postoji nepremostiva razlika u stupnju vjerske čistote.

⁷ Sudre su pripadnici posljednje, četvrtne *varne* indijskog društva (ispod kojih postoje još jedino kaste nedodirljivih). U vjerskom pogledu sudre nemaju pristupe hinduističkoj zajednici, ali u praktično-operativnom smislu i izvan domene religijskog, oni su služinčad i u robije. Robovi su utoliko što se s njima može postupati i postupa se kao sa stvarima, i u tom smislu oni postoje i dan-danas. S druge strane, staro indijsko društvo ipak nije izgrađeno na rostvu kao na načinu proizvodnje, kao grčko.

Poduprite pesme (III)

vladimir kopici

motto)

*Logos pada obeščašćen, s instrumentima bitke.
S tropima, svilom i gvožđem,
sa sudbinom u kvaru.*

*Ciroza mita je tabla po kojoj živahno pišem.
Zamah zasipa staticnost i razliva se sve više.*

*Intervali su pomama, raster duhovnog trunja.
Budnost je zastoj, oseka, opadanje u skladu.
Neizbistrene predstave ježde javom u jatima.
Strast opkorajuće prostor:
eklektilizam u blatu.*

*Rupa vlada sistemima. Iscrpeni su izvori.
Zašto je predmet nereljefan, neelaboriran, čudan?
Pitanje pada u ponor jer piton proždire Pitiju.
Sa svežom hranom u krvi pesnik je Titan,
mutant.*

*Isperi svoje reči u izvorima reči.
Tvoj glas je nabrekli odar, diktacija sapeti otvor.
Zatvoriti vrata prilasku, priguši priliv jeze.
Zamah je priroda prestupa: zamah je fluid,
govor.*

*Ispovedi se vremenu, prognozi vremena:
ispovedi se svetlosti, leđu, vodi i kopnu.
Ne zapostavi sušu i električno prženjenje.
Dušu poveri mesecu, telo suncu i ognju.*

*Dan je ciklični zaborav u jutru sasvim nevidljiv.
Dan je slučeni gubitak, zamorni igrokaz stega.
Sa toplim telom u naručju idol tone u krevetu.
Priziva svest o smrti: prilazi Zeka Pega.*

*Ko to diše za vratima?
Šta nas dotiče, hladi?
? je moć. Znak penetracije. Odbrana
koja leži.
Oblici su latentni: promeni rastu akcije.
Zrestoš je staložen napitak od koga se ne beži.*

*Pridi daleko. Ne idi.
Nemoj ostati. Lezi.
Sve je prirodno. Dugi pad.
Dugo dizanje.
Gde si?*

*Visine se ogledaju na površini ponora.
Ogledaju se praznine, svet što pada i lebdi.
Vreli pogledi raznose sve što mlakost zapostavlja.
Postavljeni su okviri.
Ogledalo se ledi.*

*Led je staklo dobrote:
voda koja je stala.
Ono što čuva protok na osveštanom tragu.
Šta to ima katoda što anodi nedostaje
da je plus sasvim općinjen u elektrolitskom braku?*

*Gde su izvori prisustva?
Gde su antičke naprave
za sublimaciju duha, od kontemplacije dveri?
Gde su malena vrata za čedni prodor ka bitku?
Da li se odande vratate?
Da niste tamo me sreli?*

*Ko to sakrivá poznato?
Ko je sponzor spoznavanju?
Taj poznati poznavalac što pozni ozon štiti?
Je li vrelo potkupljivo? Traži se mali gutljaj.
U nestičici pristupa postani rastaman, štit.*

*Skoči sam preko sebe, vrti se oko ose.
Okreći se u krugu, ali okretna oka.
Pentagramima okružen, natkriven heksogramom,
reci potrebne reči.
Postaćeš zlatna koka.*

*Svi utrošeni impulsi skupiće se u tebi:
dotaknuće te odsutnost u kojoj nećeš biti.
Govoriceš u čutanju, odjek se nećeš vraćati.
Bićeš sam sasvim u sebi.
Sve će se praznine sliti.*

*Videćeš sjaj i maglu.
Videćeš platno požude
kako se dugo premotava u nepoznatom pravcu.
Čućeš sve vrste prenosa, sve veze i frekvencije.
Znaceš obrasce haosa.
Bićeš sasvim u pravu.*

*Bićeš u smeru kretanja:
nenapregnut u spregama.
Toplotla će te obviti, zaokupiti brigom.
Prepuštićeš se, lebdećeš — opustićeš se, tonućeš:
kao sveopšti kritičar nad nedorečenom knjigom.*

*Taj kraj se mora suzbiti.
Ničemu ne služi konačnost
bez predmeta i prirode, bez težine u skladu.
Obrasci se dokidaju u neprisustvu otpora.
Progutaj sve što si video: kaloričnost je tabu.*

*Još si rasejan pobornik rasute rase u porastu:
mali bezubi dabar pred teškom stoljetnom kladom.
Hijeromantička propada, hijerofanija otpada.
Hijerogramički hijatus prepusti hijeni,
s nadom.*

*Prihvati more, zaborav, sunce u noći, jaru,
prelome doba, monsune, sušne goleti, vlagu:
sjaj tamne vere, poljane, koncentraciju, rasutost,
Vidre, vrbe, ogledalo.
Metonimijsko. Slavu.*

*Razloži razložne razloge:
preobrati preostalo.
Preputi se bez propusta svemu što vreme grli.
Ispitaj ponore iznutra, ispuni ih i nestani.
Reći ponovo padaju.
Pad je poslednji. Prvi.*